

‘(On)zichtbaar Zwolle Uitgelicht’

Johan Teunis en
Henry Kranenburg

In de rubriek *(On)zichtbaar Zwolle Uitgelicht* worden pareltjes van de archeologie en bouwhistorie in onze stad belicht. Aflevering 16 is gewijd aan het Han Prinsbordes voor het Zwolse stadhuis.

Het nieuwe Stadhuis en het Han Prinsbordes

Wethouder Anja Roelfs overhandigt het straatnaambord aan weduwe Joukje Prins. (Erfgoed gemeente Zwolle)

Op 2 september 2025 besloot het college van burgemeester en wethouders om een deel van het Grote Kerkplein te hernoemen tot het Han Prinsbordes. Op 13 september tijdens *Open Monumentendag 2025* overhandigde wethouder Anja Roelfs

het straatnaambord aan weduwe Joukje Prins. Daarmee is het bordes gelegen voor het Zwolse stadhuis een blijvende herinnering aan de inzet van Han Prins voor het behoud van de historische binnenstad van Zwolle. In dit artikel gaan we in op de historische waarde van dit bordes dat door Han Prins is ontworpen. Maar niet voordat we kort iets over het naastgelegen stadhuis hebben genoemd.

Het Stadhuis

De vijftiende eeuw was voor Zwolle een tijd van bloei en voorspoed. Er werden veel belangrijke gebouwen gebouwd. Denk daarbij aan de Sassenpoort (1409) en de bouw van de St. Michaëlskerk waarmee omstreeks 1370 een begin werd gemaakt. Het (oude) Raadhuis en het naastgelegen en inmiddels gesloopte Wijnhuis kwamen in 1447-1449 gereed. De Raadstoren verrees in de periode 1448-1452. De huidige gevel van het stadhuis die we aan de Sassenstraatzijde zien is een resultaat van een modernisering uit 1821. Hierbij werd de gotische natuurstenen voorgevel van het Raad- en Wijnhuis aan de Sassenstraat vervangen door de huidige voorgevel die voor drie naast elkaar gelegen laat-middeleeuwse panden staat. Het zijn het Raadhuis, het Meentehuis en het huis van Dirc Mostert. Ook de aan de Lombardstraat gelegen Wheeme was de afgelopen decennia onderdeel van het stadhuis. Een derde bouwdeel noemen veel Zwollenaren nog steeds “*het nieuwe stadhuis*”. Het gebouw is een ontwerp van architect J.J. (John) Konijnenburg (1921-1985).

Strijd

De in Rotterdam geboren architect hield kantoor te Parijs. Van zijn oeuvre is relatief weinig bekend. In Marokko heeft hij het stadhuis van Agadir ontworpen. In Arnhem ontwierp hij het nieuwbouwgedeelte van het stadhuis dat daar in 1963 tot stand kwam.

Zwolle kreeg een bijzonder en specifiek op de Zwolse situatie toegesneden stadshuis. Het stadshuis dat in 1976 gereed kwam, past nog steeds goed in het stedelijk weefsel van de binnenstad. Ondanks een aantal verbouwingen in de afgelo-

Het unieke gebouw met zijn kenmerkende ritmi-

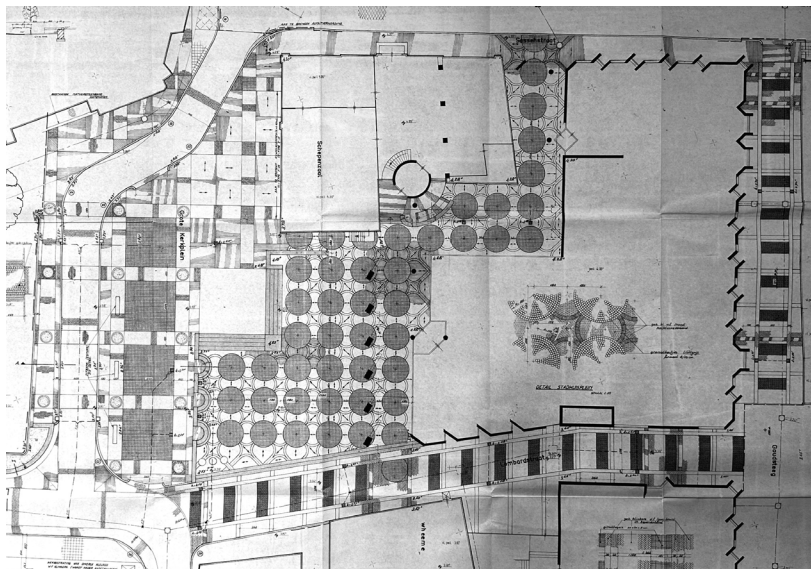
het eind van de brief lezen we zijn frustratie over de hoeveelheid mensen die zich inmiddels met de omgeving van het stadhuis bemoeien: *“architect Konijnenburg, Han Prins, Openbare Werken, stedenbouwkundig adviseur, contact commissie binnenstad, rijksmonumentenzorg, commissie beeldende kunst, commissie Venstra, bouwcommissie stadhuis en begeleidingscommissie stadhuis. Nauwelijks of nog niet: college van burgemeester en wethouders, commissie O. W., de raad, architect Offringa en de Welstandscommissie. Door de veelheid van personen en commissies is een organisatorisch wangedrocht ontstaan, die voortgang nauwelijks mogelijk maakt. Ik verzoek u chirurgisch in te grijpen.”*

De brief van Krijtenburg is om meerdere redenen boeiend. Zo blijkt eruit dat de bestratingsplannen zijn gemaakt door Han Prins. Alleen over het pleingedeelte bij het stadhuis moest nog overleg plaatsvinden met de architect *“daar het hier de directe aansluiting aan het gebouw en de patio betreft.”*

In het verslag van de werkgroepbespreking van 11 december 1974 staat te lezen dat Prins een nieuwe tekening voor het ontwerp voor de indeling van het stadhuisplein heeft gemaakt.

In het verslag van 8 januari 1975 van de werkgroep omgeving stadhuis, waarin onder meer wethouder Loos, architect Konijnenburg en Han Prins zitting hadden, staat vermeld dat Han Prins de nieuwste plankaart verstrekte. Hierop stond een iets kleinere toren, 3 zitbanken en iets meer afronding van de hoeken opgenomen. De conclusie luidde dat het plan gereed was om naar de uitvoeringsfase te gaan.

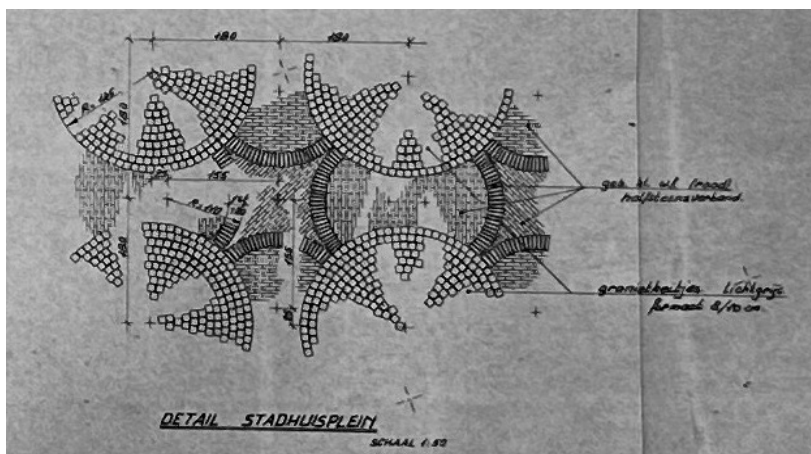
Ondanks de vele betrokken personen en instanties is een jaar na Krijtenburgs brief al duidelijke vooruitgang zichtbaar. Het verslag van de werkgroep van 11 juni 1975 vermeldt dat de opleveringsdatum voor het Grote Kerkplein van vóór de bouwvakvakantie niet gehaald is. De keuze voor toe te passen materialen ligt bij Openbare Werken; de boomsoort zal in overleg met de plantsoenendienst gekozen worden. Bij het onderwerp van het “Stadhuissplein”, zoals het wordt aangeduid, gaat het over de raadhuisoren-indicatie, granietsteen met inscriptie, en de vierkante keibestrating: *“alle vakken en vakjes in graniet-keitjes, dus geen klinkers”*.

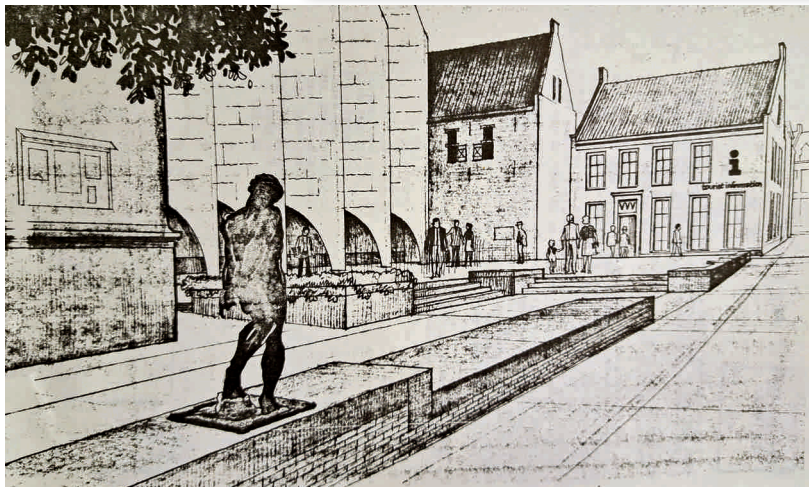
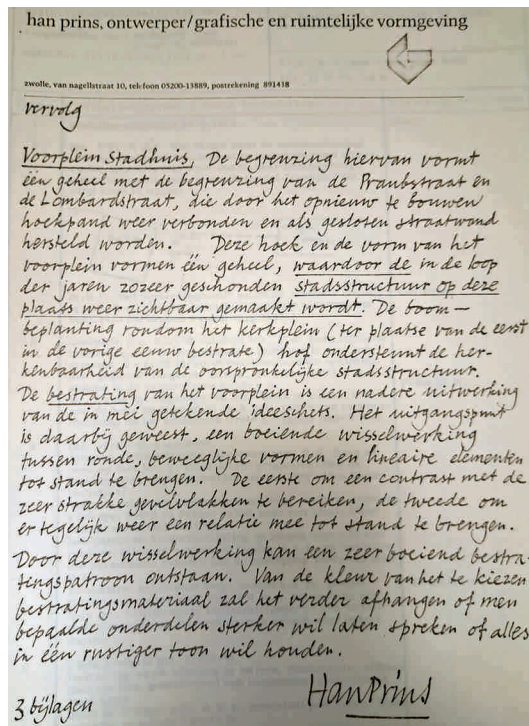
Uitsnede uit het ontwerp van de aan te brengen bestrating op het voorplein van het Stadhuis, Lombardstraat en Grote Kerkplein. De bestrating van zowel het bordes van het Stadhuis als van de Lombardstraat is nog steeds aanwezig. (Collectie Overijssel)

Concluderend kan worden gesteld dat Han Prins de (meeste) ontwerpideeën leverde en dat architect Konijnenburg de eindverantwoordelijkheid hield. Nu in 2025 zien we nog steeds de geest van de jaren zeventig bij zowel het stadhuis van architect Konijnenburg als bij het plein voor het stadhuis dat nu *Han Prinsbordes* heet. Het verhoogde bordes maakt zich ruimtelijk los van het kerkplein.

Detail van het ontwerp van het bordes. (Collectie Overijssel)

Beschrijving van het ontwerp van het bordes door Han Prins van 29 augustus 1974. (Collectie Overijssel)

Tekening door Han Prins over de plaatsingsmogelijkheid voor verplaatsing van Adam van de Grote Markt naar het Grote Kerkplein. Tijdens de proefplaatsing op 27 juni 1979 moest worden gekozen uit twee plekken: een nog te bouwen muurtje voor de gevel van het oude raadshuis of op het plateau voor het nieuwe stadhuis. Deze laatste mogelijkheid werd het. Op initiatief van burgemeester J. Drijver die de proefplaatsing bijwoonde werd het beeld een kwartslag gedraaid: het hoofd richting Grote Markt. (Collectie Overijssel)

Er is sprake van een eigenzinnig en eigentijds bestratingspatroon. De ronde vormen in de bestrating en banken zijn een weerklink van de ronde panelen in de plafondafwerking van de burgerzaal en de armaturen in het hoofdtrappenhuis. Han Prins schreef hierover: "Het uitgangspunt is daarbij geweest, een boeiende wisselwerking tussen ronde beweeglijke vormen en lineaire elementen tot stand te brengen. De eerste om een contrast met de zeer strakke gevelvlakken te bereiken, de tweede om er tegelijk weer een relatie mee tot stand te brengen. [...] van de kleur van het te kiezen bestratingsmateriaal zal het verder afhangen of men bepaalde onderdelen sterker wil laten spreken of alles in één rustiger toon wil houden"

Uiteindelijk wordt in de werkgroep besloten dat de bestrating voor het bordes in klinkers wordt uitgevoerd: "in warme donkerrode, althans donkere tint: genuanceerd ook toegestaan; granietkeien licht grijs". Deze warme uitstraling is nog steeds aanwezig.

In het bordes is de door Han Prins sterk gewenste verwijzing opgenomen naar de verdwenen Raadstouwen door een tekstband van granietsteen met inscriptie. "Op dit fundament stond tussen 1448 en 1844 de Raadstouwen van deze stad".

Naast de verwijzing naar de Raadstouwen zijn zitkuilbanken, muurtjes, trappen en vlaggenmasten in het stadhuisplein opgenomen. Het aanwezige beeld van Auguste Rodin vertegenwoordigt een hoge kunsthistorische waarde.

Adam in Zwolle

Joan Derk van der Capellen tot den Pol, Everhardus Johannes Potgieter, Jo(h)an Cele, Johan Rudolf Thorbecke en Herman Brood zijn Zwollenaren die in brons of natuursteen in Zwolle staan afgebeeld. De misschien wel meest bekende bronzen figuur staat echter voor het Zwolse stadhuis. Het is Adam van beeldhouwer François-Auguste René Rodin (1840-1917).

Rodin is geboren en opgegroeid in Parijs. Hij is, na Michelangelo, misschien wel de bekendste beeldhouwer aller tijden. Hij studeerde aan de *École impériale spéciale de dessin et de mathématiques* in Parijs. Hier leerde hij tekenen naar voorbeeld van de achttiende-eeuwse klassieke

werken in het Louvre. Op 35-jarige leeftijd maakt hij een reis naar Italië en maakte daar kennis met het werk van Michelangelo. Het bevrijdde hem van het academische waardoor hij was gevormd. Rodin vond na 1875 dan ook zijn eigen realistische stijl. Hij werkte met klei en liet gipsmodellen van zijn bootseerwerk onder meer afgieten in brons.

Rodin kreeg in 1881 opdracht van het Franse Kunstministerie voor het maken van grote beelden van Adam en Eva. De Zwolse Adam is een gieting uit 1964 naar dit ontwerp. Er mochten zes afgietsels van worden gemaakt. Op dat moment bevonden zich, naast een exemplaar in het Rodin museum in Parijs, twee exemplaren in de VS (waarvan één uit 1910 in *The Metropolitan Museum of Art* in New York en één uit 1924 in *The Art Institute* Chicago). De Zwolse Adam is de vierde gieting.

Het beeld van Adam was in Zwolle de start van een Overijsselse beeldenroute. Begin jaren zestig van de vorige eeuw was dr. D. Hannema initiatiefnemer van deze beelden/kunstroute. Hij was oprichter van de *Stichting Hannema-de Stuers Fundatie*, waaruit later Museum de Fundatie voortkwam. In februari 1964 werd Adam besteld en in 1965 arriveerde het beeld in Zwolle.

De locatie van het beeld hield de gemoeieren van de culturele commissie flink bezig. *‘De Grote Markt werd niet algemeen de juiste plaats geacht omdat daardoor het vrije uitzicht op de Grote Kerk*

met Hoofdwacht wordt geschaad’, zo valt in een brief uit 1965 aan het college van burgemeester en wethouders te lezen. Ook werd gedacht aan plaatsing bij de Nieuwe Havenbrug, het Bethlehemkerkplein en aan de voorzijde van de Sassenpoort. Voor de definitieve plaatsing moest een tijdelijke plek worden gezocht. Daarvoor kwam de hal of de binnenplaats van het stadhuis in beeld. Er werd geadviseerd om het beeld bij tijdelijke opstelling in de openlucht af te dekken. *‘Niet alleen om het aan de nieuwsgierigheid te onttrekken, maar ook om de glans van nieuwheid er nog niet aan te ontnemen’*, aldus een advies van de Culturele Raad voor Overijssel. Uiteindelijk werd gekozen voor de Grote Markt waar het beeld op woensdag 3 november 1965 feestelijk werd onthuld.

De krant *Het Vrije Volk* maakte op 4 november 1965 melding dat Adam door Ir. J.B.G.M ridder de van der Schueren (Commissaris van de Koningin in Overijssel 1946-1964) in bijzijn van de Rotterdamse burgemeester W. Thomassen, de vorige voorzitter van de Culturele Raad voor Overijssel, op zijn pootjes is gezet.

Het beeld hing al enkele uren aan een takel boven het voetstuk en werd tijdens de door trommelslagen en trompetfanfares begeleide handeling met grote pennen in het voetstuk geplaatst. Eind jaren zeventig van de vorige eeuw werd het beeld, vanwege de herinrichting van de Grote Markt, verplaatst naar de huidige locatie voor het stadhuis.

Bron: Archief Erfgoed Zwolle
Het Oversticht-Zwolle: Drie gebouwen,
een stadhuis en een nieuw plein

Links: Adam op zijn huidige plek voor het Stadhuis. Op de achtergrond voor de gevel van het Stadhuis zijn later aangebrachte plantenbakken zichtbaar. (Het Oversticht)

Het stadhuiscomplex net na oplevering. Het bordes met haar prachtige ontwerp en de contouren van de Raadstoren zijn goed zichtbaar. (Gemeente Zwolle, M. Malherbe)

